

PERŽVALGA.

— „Lietuva“ pranesza, kad į Senapilę (Suv. gub.) tapo atsiusti iš Petrapilės daktarai akių gydytojai. Per pirmą sanvaitę buvo ligonių net 816. Taigi dabar Senapilės apielinkės gyventojai turės nemažą naudą iš sveikatos.

— Lietuvos kunigai į savo pamokslus jau ir įvedė Szliupą. Prakilnesni lietuviai būvę Amerikoje ir sugryžę tėvynėn nevisame pritaria kunigeliams ir nekartą žmonėms aiskina jų melus ir peiktinus darbus. Kunigai apie tai iszgirdę tokiems bedieviams, dristantiems iš jų pasijuokti, pamokslus rėžia kas nedėlia, mesdami kaltybę ant Szliupo, tosios kunigų lydekos.

— Artinantės Susivienijimo seimui kuopų ir sanarių privalumu yra rinkti ir siusti į seimą pasiuntinius ne vienpusius, bet objektyviskus, teisingus žmones, kurie Susiv. atkreiptų į tikras vėzes. Sanariai guodžiasi ant organo „Tėvynės“, kad ji tarnauja vien kunigams, o ne Susiv. ir jo sanariams, netalpina rasztų, jeigu tiejie kritikuoja kunigus, nors dėl Susiv. gerovės. „Tėvynė“ netalpino pasiteisinimo rasztu, kur kunigai net asabiszškai buvo kitus apmelavę.

— Kas toliaus iszeis su mūsų kunigais ir parapijomis, tai negalima įspėti. Vien tiek galima manyti, kad patys kunigai privers žmones permaitinti jų dabartinį surėdymą. Antai Chicagoje net susipeszė bažnyčioje kunigas naujosios parapijos su rinkėjais pinigų bažnyčioje ir zinoma pinigų, nors pabėrė, atėmė sumuszes rinkėją. Chicagoje turint gana bėdos su viena bažnyčia, parapijonai užsikorė dar ant rą, vienok manydami, kad toje bus pageidaujama tvarka. Kaip kunigai akėja visur, teip ir naujojai bažnyčiai.

Pamokinių ir rodų žmonės neklauso, apie save ir savo reikalus nesirupina. Jie tik tada susipras gal, kada kunigai jiems sprandus pradės suktyti, kaip kad Chicagoje naujosios bažnyčios kunigas jau suka. Mulkius ir bažnyčioje musza — „Saulė“ vėl apkeitė savo sermėga. No. 61 iszpeikė darbininkiskaz unijas ir organizatorius, o No. 67 jau atidaro savo vartus reikalams darbininkų ir unijų.

— Chicagoje susitvėrė lietuviszkas kliubas mokintis szokti.

— Tėvynės Mylėtojų Draugystė privalytu keletą dolerių paaukauti paminklui Dr. V. Kudirkos, kuris pirmasis draugystę aprupino su rasztais, kurie draugystei suteikė garbę pat pradzioje.

— East St. Louis, Ill. vienas lietuvis norėjo isznaikinti bedievytę sudeginant knygą „Isz ko kyla melai ir visokios skriaudos žmonijoje“. Jis tąją knygą užtiko netikėtai pas kaimyną ir norėjo jau mesti į peczių. Jį persergėjo geras prietelis, kad to nedarytu, nes už tai gali užmokėti gana didelius pinigus ir tokiu budu per jo priezastį tujų knygų dar daugiau pasiplatintu. Žmogus apsimislyjęs paklausė tos rodos.

Aukos paminklui Dr. V. Kudirkos.

So. Bostono lietuviai	\$2,00
Buvo	\$11,45
Labu	\$13,45
Redakcija.	

Lietuviszka paroda ir jos lankytojai.

Lietuva neužima dabar atskirios vietos tarpe viespatyszių Europos, ji neužmata yra nė politiskame, nė apskritai kulturiskame tautų gyvenime. Dėlto nedvyvai,

kad Lietuvos vardas yra labai mažai zinomas svetimtacziams, o daugumui visai nežinomas. Pasirodymas ant visasvietinės parodos vardo Lietuvos turėjo atkreipti atidą ne vieno svetimszlio ir vienam buvo akyva patirti, ne kas tai yra per szalis ta Lietuva, kur ji yra, koks jos padėjimas, užsiėmimas gyventojų ir tt.

Pirmiausiai atkreipė atidą ant mus parodos, zinoma, tie žmonės, kurie priguli prie mūsų Trocadero ir dėlei savo užsiėmimų galėjo užtėmyti mūsų trusus. Nė sant praszo jiems sunku buvo įsitėmyti mus szaliės vardą ir dėlto nesykį reikėjo jiems tą vardą atkartoti. Nepaprastas zodis „Lithuanie“ jiems skambėjo didei keistai, teip kaip „L'Italie“ ir tik vėliaus įsiklausydavo, kad tai kita szalis. Tiems tai liudininkams mūsų ruoszimosi ir iszpuolė pirmiausiai suteikti konuopraszciausius paaiszinimus kas link mus szalies ir jos padėjimo.

Atsiradus paraszui ir mapoms prieszais grinczią lengva buvo įsitėmyti vardą parodos ir orientuotis kas link mus krasztu ir jo geographiszko padėjimo. Bet ir tuomet kiti beskaitydami mus parodos uzvardyjimą suklysdavo ir isz jų skaitymo iszėidavo ne „Lithuanie“ tik „L'Italie“, ir tik szale stovintiejie lankytojų draugai paakindavo apsirikusius ir matyt, mažai pripratusius prie skaitymo ateivius. Kokios mintys atsirasdavo galvose tų, ką lankė mus parodą, sunku įspėti. Bet galima sakyti, kad daugumui parodos lankytojų mūsų szalis yra suvis nežinoma ir jos vardas negirdėtas, ir galima tai matyti isz tujų atsiliepių. Besilankant ant lietuviszkos parodos tankiai tenka iszgirsti isztariant su pratėsimu „Li-thu-a-nie“ ir neužilgo po tam klausimą: „qu'est ce que

c'est que ca“¹⁾ Ypattingai grazioji lytis negali užslepti savo žingeidumo ir kreipiasi su tokiu klausimu prie vyresniųjų. Motinos ar dėdienės aiskina: „tout ca repre sente le pays“²⁾ Kartais klausimas pasilieka be atsakymo arba suvis nereikalauja atsakymo, nes užklaususios bėgte prabėga pro parodą, kuri neva yra sujudinus jos žingeidumą, ir užveda suvis naują kalbėsį. Moteriskazias labjusiai interesuoja grupą ir lopszys. Kitos pasistiebusios žiuri, ar ne užmatysiusios lopszyje kudiki begulintį. Kitoj vietoj du maskoliai darbininkai garsiai užveda ginczą kas link Lietuvos. Vienas isz jų Lietuvą perkriksztyja į Lenkiją ir vadina „Polsza“, o antras, tarytum ant patyczių, „Polszą“ perkriksztyja į Maskoliją. Pirmasis bando protestuoti, bet antrasis su giliu persitikrinimu užtėmyja kad tai „vsio rovno“³⁾ kad „Polsza tai Maskolija“, ir ginczas pasiliauja ir tarytum iszriszė svarbų politiską klausimą abudu ramus eina sau tolyn. Sztai ateina du lenkai ir iszvydę lietuviszka parodą nemažai nusistėbi. Vienas isz jų apimtas sentimentalizmo (jausmo) dagi suszuko: „Litva kochana“... Ar jam ir tuomet pasirodė Lietuva kaip „kochana“, kada jis jai arcziau prisistėbėjo, sunku žinoti, bet didei galima abejoti jau tik vien dėlto, kad szale žirgvaikio nėr lenkiszko erelio. Pamatę iszstatytus lietuviszkus laikraszczius jis nemažai nusistėbėjo, sakydamas: „patrzcie, oni też maja swoje gazety“. Vieną sykį teko iszgirsti gana akyvą atsiliepią vienos senyvos žmonos—lenkės. Iszgirdus bekalbant apie Lietuvą t. v. „gardien'a“ (sargą) su vienu ponu ji prėjo artyn nė isz szio

1) kas tai yra?

2) tai vis perstato szalį.

3) vis tiek.

nė iš to įsimaisė į kalbą ir su ypatingu akcentu užtėmyjo: „Lietuva kitąsyk prigulėjo prie Lenkijos, o vėliaus Lenkiją apėmė Maskolija“. Tik tiek te paaiszkinus nuėjo sautoliaus. Iš veido ir kalbos moteriskės buvo matyt sujūdimas ir neramumas. Ką ji norėjo per tai pasakyti, sunku žinoti, bet man pasirodė, kad tarp kitko jai rūpėjo atkreipti atidą savo klausytojų ant to, kad Lietuvos dabar nėra, kad yra tik Lenkija, ką velka Maskolijos junga...

Kaip mažai pažįsta Lietūdagi tie, ką yra suriszi su ja tulomis tradicijomis ir atminimais, galima numanyti iš szio atsitikimo. Vienas senyvas ponas, paeinas iš Grodno gub. prieina prie lietuvio betrusianezio prie lietuvizkos parodos ir užklausia jo prancuzizskai, ar lietuvizkos knygos ne yra tai tos paczios, ką lenkizkos.

Ateiviui tampa trumpai paaiszkinta, kad lietuvizka kalba tai ne yra lenkizska kalba ir darodymui tokio tvirtinimo tampa parodyta visa eilė lietuvizkų rasztų, pradzioje su lenkizsku ir lietuvizku tekstu, o vėliaus tik su lietuvizku. Vėliaus tenka įsiszneckti apie įtekmę lenkizskosios kultūros ant Lietuvos, apie polonizaciją Lietuvos pakraszczių ir Lietuvos miestų, apie vaidus dėl pamokslų bažnycziose ir tt. — Iš visos kalbos parodos lankytojas gauna patirti, kad Lietuviai nori atsikratyti nuo lenkystės liekanų Lietuvoje. Kad persitikrinti ką link to fakto parodos lankytojas stacziai užklausia: „alors, les lithuaniens abandonnent la langue polonaise“⁴⁾ — Oui⁵⁾, girdėt atsakant. Ant to pasibaigia kalba, lankytojas parodos dėkavoja už informaciją ir apleidžia lietuvizką parodą.

4) tai lietuviai pameta lenkizską kalbą?

5) teip.

Lankytojai lietuvizkos parodos daugiausiai apžiuri parodą tik pavirsiu ir daugumas publikos yra apsistojęs ties grinczia, o ypatingai ties tautiszka grupa. Apart grupos daugiausiai atkreipia ant savęs atidą didesės mapos patalpin tos szale szildo ir dailos daiktai.

Toks tai yra daugumas lietuvizkos parodos lankytojų. Paryzius 10 d. Liepos 1900 m.

Daumantas.

Isz Lietuvos.

Vilnius. Ant keleto paduotų mūsų vyskupui maldavimų, idant jis teiktusi pasikirti lietuviams bažnyczia, pagaliaus, kaip girdėti, atėjo atsakymas. Vyskupas raszo, „juog savo laike maldavimai lietuvių bus iszpildyti“. Tiesa, toksai atsakymas da nieko neženkline. Jis sako, kad duosės, bet gal tai padaryti ir tuoj, ir už metų arba ir už deszimties metų. Bet dėlko-gi tuoj ne duoti? O, sako, tili kunigai, daiktas tai negalimas. Lietuviai gali pamislyti, juog jie vyskupą privertė tai daryti, o tuomet jug prapuls ir vyskupo autoritetas. Kas-gi tai matė, kad avys verstų savo piemenį prie to, kas joms rupi? Ir priegtam, kokios-gi ten da avys? Jos raszinejo (suprask: „lietuviai“) ant vyskupo visokius niekus, jos platin bedievystę ir net dar socializmą. Negana, sako, kad raszineja lietuvizkai, bet ir lenkizskas broszuras apie socializmą vis raszineja, sako, lietuviai. Ir kaip-gi jiems duoti bažnyczia? Ne, sako, perstokit teip darę, tai gal kuomet nors ir gausit bažnyczia! Tokia tai philozophija tulų kunigų, tokią, kaip girdėti, skrieja ir mūsų vyskupas.

Didesnį paklydimą, didesnį galvos sumaiszymą sunku kur ir berasti. Ant lietuvių užmeta visokius daiktus, kad tik

nuo jų atsikratyti. Jeigu kas ant svieto ką blogai daro, tai vis lietuviai, tai vis jų darbas. Dėlko teip ant jų niekus skelbia? Dėlto, juog jie silpni, neskaitlingi, persekiojami valdzios, dėlto, kad mažai tetur szviesos ir drąsumo. Už tokį su lietuviais pasielgimą nieks jug negauna papeikimo, priezingai gal da užsitarnauti valdzios pagyrimą. Lietuviai ir socializmas tai du kyliu, kuriuodu liko įkaltu galvosna tulų kunigų ir kurie teip sumaiszė visą jų protą, kad nekuriuos jų sznekos tiesiog komizkos. Paveizdan, bažnyczioj szv. Jurgio prie seminarijos, laike atlaidų, dienoj szv. Jurgio jaunas kunigas sako pamokslą. Sako gana gražiai, bet minėdams apie visokius isztvirkelius ir bedievius priemeną drauge ir socialistus. Visus kolioja vienoj kruvoj, visus niekina, tarsi už tokį koliojimą vylias gauti užmokesnį. Kas tie socialistai, tai žmonės tur but nė žinote nežino, o kunigui mat svarbu perstatyti juos, kaip kokią szmėklą. Dieve, atleisk jam, nes jis nežino, ką daras!

(Isz „Varpo“)

Politiszkos žinios

Amerika. Artinantes rinkimams Suv. Valstijų prezidento, kas atsibus 6 Lapkričio, partijos republikonizska ir demokratiszka varo agitaciją, viena antrą visaip iszniekindamos. Republikonai giriəsi, kad Amerikos valdybas paplatino ir pastatė Amerikos garbę ant lygio laipto su Europos vieszpattytemis ir dabar net sykiu su jomis kovoja Kinuose. Demokratai niekina tokį pasielgimą republikonų, kuris vedą prie monarchizsko valdymo, koks yra Europoje, ir Amerikos respublikai gėda yra tokias vieszpattytes pasekti bei su joms susidėti, kurių mieriu yra tiktai užgrobinimas

svetimų krasztų, kaip kad draugės Anglijos pietinėje Aprikoje iszverzimas laisvės Oranijos ir Transvaliaus gyventojų. Amerika turi platininti laisvę ir szelpti noriuczius laisvę įgyti, o ne teip, kaip dabar Pilipinuose vardan laisvės žudo tukstancziais gyventojus, kurie szventai kovoja už savo tiesas. Prie demokratų prisidėjo ir anti-imperijalistai bei populistai, kad pergalėti republikonus.

Gen. Gomez, Kuboje, iszleido atsizsaukimą į gyventojus, kad jie laikytusi tųjų paczių pamatų konstitucijos, kokią buvo sutvėrę eidami kovon su Ispanija, už kurią daugelis savo kraują ir gyvastį paaukavo. Visi kapitalistai ir ispanai turi buti atmesti nuo konstitucionalizkos konvencijos, kaipo buvę prieszai revoliucijos, o dalyvauti joje vien revoliucionieriai ir jos szelpėjai, kad apvainikuoti savo darbą.

Pilipinuose gen. McArthur gvoltu szaukia daugiau kariaunos, nes pilipiniečiai vis labiaus pradeda vėl užpulti amerikonus ir jų mažesni skaitliai turėjo apleisti užimtas vietas, kad nepatekti į pilipiniečių rankas. Nei vienos žinios McArthur nepraneša be priedų keliolikos užmūsztų, sužeistų, o dar daugiau mirusių nuo visokių ligų.

Pietinė Aprika. Lordas Roberts iszrado suokalbį ant savo sugavimo bei nužudymo visų anglizkų apicierių nuo 15 suokalbininkų, kurių vadovu buvęs vokizskas apicieras Cordua, kuris tapo nusudytas ant myrio ir suszaudytas 24 Rugsjuczio Pretorijoi. Kiti suokalbininkai kaip nubausti tapo, nėra žinios, bet liuosai nebus iszėję, jeigu vadas net gyvastį prikiszo. Vokietijos laikraszcziiai Robertą vadina antru Veyleriu už tai, kuris be nekalto kraujo negalįs rim-

ti. Vokiečiai žinoma šauniai burus szelpė ir Robertas jiems dabar už tai atsikaltina. Daugelį vokiečių Robertas išvarė iš Transvaaliaus ir tie jie netekę viso savo turto sugryžo Vokietijon. Vokietijos valdžia vargei užstos už savo žmones Roberto nubaustus Transvaliuje, nes liuosnoriaiėjo ant savo riziko.

Susimusimų su burais buvo keletas: viename muszyje su Bullerio pajiegoms burai užmuszė 10 anglų, 45 sužeidė ir 32 sugavo. 200 anglų per 1500 mastų toliau nuo stiprumos apsinakvojo ir tapo burų apsupti. Pas Belfast buvo didelis muszis su gen. Pole-Carew pajiegoms, kur tapo užmuszta 40 anglų. Burai vartojo savo toli siekiančias kanuoles. Galutinų pasekmių szito muszio dar nežinia. Gen. De Wet susivienyjęs su gen. Delarey užpuolė ant lordo Albemarle, sergstinczio gelžkelį ant rubežiaus Oranijos ir Transvaaliaus ir reikalavo pasiduoti. Anglai išz netyczzių išzgirdę tokią naujieną sutarė gintis ir apsikasė. Gen. De Wet išz to pasinaudojo ir persikėlė per upę Vaal vėl į Oraniją. Gen. Botha su kitais turi 8000 kariaunos apie Machadodorp, teipgi toli siekiančias kanuoles ir ketas užpulti ant anglų. Nataliuje burai išzardė geležinkelį apie Newcastle. Oranijos prezidentas Stein su savo palydovais nukako pas prezidentą Krugerį.

Nežinia ant kiek teisingos tos žinios, buk priesz anglus sukilę Metabeliai, gyvenanti angliskose valdybose sziaurėn nuo Transvaaliaus ir jų yra net 10,000 jau apsiginklavusių. Jeigu tas butu tiesa, tai burams suteiktu naują drąsą kariauti ir padėjusieji ginklus vėl griebtusi už jų.

Rytinė Azija. Tarptautiszka kariauna tuomi tarpu Pekine dar ir laukia pa-

liepimų nuo savo valdžių, ką turi daryti su szventu miestu ir ciesoriszka miesto dalia. Esant neganėtinai kariaunos, kad užlaikyti tikrą tvarką, pjovynės gatvėse yra dienos ir nakties darbu. Japoniečiai laiko apgulę ciesoriszka miesto dalį ir laukia nuo savo valdžios paliepimo, kada veržtiesi į ciesoriaus rumus. Japonijos valdžia pagarsino, kad ji vienatinė užsiims apsergėjimu Kinų ciesoriaus, ciesorienės ir rumų. Išz karto buvo tikėtasi pas Pekiną didelio muszio, vienok to iki sziolei dar nebuvo. Dabar tik pranesza, kad 30,000 kiniečių traukia ant Pekino išz dviejų szalių, kad perkirsti su neszimą tarptautiszkos kariaunos, Pekine esanczios, su pajuriu ir buvęs smarkus susimuszimas, kur 1,800 kareivių žuvė, daugiausiai maskolių. Dabar jau kariaunai yra stoka maisto Tientsine, ir jeigu per kiniečių trukdymus nebutu galima prigabenti meisto, tai bado dėlei kariauna turės viską palikusi grįžti į pamari prie laivų. Vienok valdžios rupinasi, kad pristatytu maisto beigabena daugiaus kariaunos, kad kiniečiai jų neapgalētu.

Kas link tarybų su Europos vieszpatystėms, tai jos turbut negreit įvyks. Kinų ciesoriaus vietininkas Li Hung Chang užkvietė valdžias išzrinkti tam komisorius, bet nei viena iki sziolei dar tokių komisorijų neskyrė, laukdamos pirma paskyrimo kiniszkių komisorijų, su kuriais darytu tarybas. Japonija užmanė kiniečių komisoriais paskirti gubernatorius Nanking'o ir Wu Chang provincijų bei gen. Earl Li. Jeigu tiejie taps paskirti, tai Japonija rupinsis išz visos galės, kad greicziausiai įvesti tvarką. Vieszpatystės vienok tokios komisijos nelabai geidžia, tikėdamosi pasiskirti atlyginimus sau paczios užimant czielas provincijas. Ant stokos viepybės jau dabar guodžiasi pa-

czios valdžios ir lyg pranaszauja, kad ant dabartinių pasilai-kymų reikalai Kinuose nepasibaigs. Jug jau ir dabar Maskolija su Anglija Kinuose veikia saviszka, išz imant Pekiną. Japonijos laikraszcziai reikalauja, kad jos valdžia neduotu Europos vieszpatystėms už akių užlysti, Japonijai pravedus kelią. Atsitikus reikalui Japonija galinti tuojaus perkelti 50,000 kareivių į Kinus ir viską pakreipti į kitą pusę. Prancuzija teipgi nenori, kad Anglija losztu saviszka rolę provincijoi Shanghai ir ten išzkelusi savo kariaunos dalį. Amerika teipgi siunczianti vieną laivą į Shanghai, Japonija ir Vokietija teipgi. Anglijos visos vieszpatystės neapkenzia, išz imant Ameriką, ir greitai gal užsidegti karė, kur jau Anglija išz tikrujų neįstėngtu visų pergalėti, jeigu neįstengia pergalėti mažo skaitliaus burų Aprikoje. Nežinia ant kiek teisinga toji paskala, buk jau Maskolija, Vokietija ir Japonija apskelbę neva Kinams karė ir paliepę atsitraukti Anglijai ir Amerikai.

Sziaurinė Aprika. Morokko vieszpatystės kariauna perėjusi Algerijos rubežių. Prancuzijos laivynė tarpžemine jūreše gavo paliepimą išzskelti visą kariauną į Algeriją ir Tunis, kuri buvo paskirta į Kinus gabenti. Prancuzija vienok nesitiki išz to didesnių nesutikimų.

A. A.

Subatoje (25 d. Ruggjuczio) 11 valandą vakare, numirė Marijona Zdanaviczienė (po tėvais Landziutė, išz Trakiszių, Bartninkų parapijos) po palago. Apsivedusi išzgyveno 13 metų ir paliko 4 vaikelius.

Laidotuvės atsibuvo 28 d. Ruggjuczio ant lietuviszkų kapinių Plymouth'e.

Dalis darbu.

Alexandria, Ind. Czion sudegė didžiausis ant svieto kirvių pabirkas firmos Kelly Axe Mfg. Co. Išzskados pasidarė ant \$800,000 ir apie 1000 darbininkų neteko darbo.

Mahano City, Pa. Primrose kasyklos užsidegė ir 600 darbininkų neteko darbo. Kasyklas turės prileisti vandeniui, kad užgesinti ugnį.

Catavissa, Pa. Czion susiorganizavojo nauja kompanija po vardu Hamlin Car & Wheel Co. su \$100,000 kapitalo ir parengs czion naujas vagonų dirbtuves.

Pittsburg, Pa. National Glass Co. pradėjo dirbti visuose skyrimuose, kur 4000 darbininkų gavo darbą.

Tamaqua, Pa. Summitt Hill kasyklos užsidegė ir dėl tos priezasties 300 darbininkų neteko darbo.

Wilkes-Barre, Pa. Chauncey kasyklų sustraikavo vaikai renkanti išz anglų akmenis, kuriems užveizėtojas vietoje 10 valandų mokėjo tik tai už 8 valandas. Nenorint užmokėti už pavogtąjį darbą, vaikai su akmenais išz daužė užveizėtojo gyvenimo langus ir sužeidė jį patį. Kasyklose turėjo sustoti dirbė visi darbininkai.

Ashley, Pa. Plymoutho kapitalistai nutarė pastatyti czion pancziakų mezgimo pabirką, kur pora szimtų merginų gaus darbą.

Chicago, Ill. 3500 naminių rakandų darbininkų prigulinezių prie unijos padarė nutarimą nuo 1 Rugsėjo straiukuoti, jeigu darbdaviai nepasiraszys ant kontraktų 8 valandų dienos darbo.

Moosic, Pa. Bonta Plate Glass Works pradėjo dirbti ir 200 darbininkų gavo darbą.

Lebanon, Pa. American Iron & Steel Mfg. Co. sustraikavo visi darbininkai de-

lei numazinimo formų taisytojams algų nuo \$3,50 ant \$3,00 už toną. Straikieriai tol neisė dirbti, kol kompanija nepakels algų, kokios pirmiausia buvo.

A p p l e t o n , W i s . Firma Combined Locks Paper Co. keta czionai pastatyti naują pabraką popieros dirbimui.

R e a d i n g , P a . Vietinės darbavietės siuvimo marszkinų, mezgimo pancziakų ir dirbimo cigarų turėjo sustoti dėlei stokos gavimo pigių darbininkų merginų.

A t l a n t a , G a . Medvilnės plantacijų savininkai atsisaukė į valstijos sekretorių guosdamiesi ant stokos darbininkų. Medvilnė skubei noksta o darbininkų — murinų nėra surinkimui jos ir vėjai ją renka. Murinai dėlei mažų algų apleido farmas ir iszkeiliavo į sziaurines bei vakarines valstijas, kur mokamós didesnės algos. Plantatoriai pakėlė algas net po 50 ct. už valandą, bet ir tas negelbsti; nėra nei tie dirbti, kurie dar likosi.

H a z l e t o n , P a . Ant kalnakasių susivaziavimo ir nutarimo, kad kasyklų savininkai turi padaryti tulus pagerinimus kaip darbe teip ir algose, tiejie visai ant to neatsiliepė. Centralizkos unijos prezidentas, Mitchell, atvyko į Hazletoną, kad užimti tarybas su kompanijoms arba vadovauti straikė. Delto greitai gali užgimti didelis straikas pavietuose Lackawannos, Luzernės ir Susquehannos.

Isz Amerikos.

G y v a t ė a l u j e .

Artymais Newport, Pa. keturi italai nusipirko nedėlioje, 12 d. Ruggjucio, baczkutę alaus ir nusinesę į savo darbo vietą, kur dirbo ant gelezinkelio, pradėjo gerti, ir po stiklą iszgėrę visi numirė. Ant rytojaus atvykę kiti darbininkai juos atrado su pilna baczka alaus. Gyvatė buvo įlindusi

baczkutėn ir czystyjant nepatėmyta, nuo kurios tapė užnuodytas alus.

M a i s z t a s .

Akron, Ohio, murinas L. Peck užsikvietė 6 metų mergaitę Kristiną Maas važiuoti su juomi pasivėzinti, ant ko mergaitė su noru pristojė ir tėvai ją iszleido. Po keletos valandų paskiaus mergaitė tapo atrasta pakeleje ir suzagta. Policijantui Pecką suaresztavojus, tasai pirisipažiūrė prie kaltės.

Iszgirdę apie tai miesczionys 7 valandai vakare, akiesmirksnyje susirinkę keliolikoje tuktanczių nutarė muriną pakarti ir nuėję pas miesto kalėjimą iszmuszę duris; kalėjimo užveizda nesiprieszino ir atidarinėjo visas duris, bet murino czion nerado. Tada isz minios susuzuko: „Iszduokite mums muriną! Ant likternos su juomi!“ ir metėsi ant pavieto kalėjimo tikėdamiesi ten rasti užslėptą muriną. Majoras pasakė, kad murinas slaptai tapė szerifo iszveztas apie 4 valandą dar. Mišnia netikėdama majorui pradėjo szaudyti ir ardyti kalėjimą; urėdninkai per langus pradėjo szaudyti į žmones, vienok žmonės juos nuvijo nuo langų su akmenais ir kulkomis, ir įsilaužė į kalėjimą, bet murino nerado. Įnirszusiejie neradę aukos įsiveržė į vieną geležų krautuovę, paėmė visus ginklus ir užpuolė rotuszę szaudydami isz revolverių bei szaudyklių; visas pryszakys rotuszės tapo su dinamitu iszardytas. Paskiaus dar uždegė miesto salę, nuo kurios užsidegė ir rotuszė, bei aplink esanti namai. Atbėgus ugnagesiams, maisztininkai szaudė į juos ir supjaustė gesinimo įtaisas. Visi miesto virszininkai pasikavojo. Maisztininkai smarkiai dirbo per visą naktį, ant rytojaus atvyko kariauna ir apstojė griuvėsius. Ant galosi pasirodė du vaikai užmuszti,

treczias mirtinai sužeistas ir per 20 szeip žmonių sužeista. Iszkada sugriautų namų ir iszplėszimų skaitoma ant \$1,000,000.

U ž m u s z ė d v a s ė .

Philadelphijoi vieni vietoj susiėjno keletas murinų ir pradėjo szneką apie dvases. Tame tape 15 metų mergina norėdama murinus pagazdinti apsisuopo į baltą paklodę ir prie jų artinosi; murinai rėkdami iszlakstė. Teip nusisekus mergina gryžo atgal ir tame tarpe kas zin kas isz slaptos vietos metė su plyta ir tropyjo į galvą, merginą užmuszė ant vietos. — Prasta baika.

G e l e z i e s p r a m o n ė .

24 valstijose praėjusiam mete iszkasė geležies 24,683,173 tanas, skaitant į toną po 2240 svarų. Už 1898 metus daugiau iszkasė ant 5,249,997 tonų. Daugiausiai iszkasė Michigano valstijoi, net 9,146,151 tonų, Minnesotai 8,161,289 tonų, Alabamoi 1,009,323 tonų.

P u s ė t i n a s z e i m y n a .

Bountiflu, Utah, numirė mormonų patrijarkas Juozas Noble, prie kurio palaidojimo buvo 30 jo tikrų vaikų, 87 anukai ir daugelis proanukų. Noble turėjo 6 paczias, kurios jam pagimdė 47 vaikus, kurių 33 užaugo. Anukų isz viso yra 127.

N e l a i m ė s .

Cleveland, Ohio, ant vieno užsisukimo pakalnėje nutruko strytkario sulaikymo įtaisos ir karas iszlėkė isz rėlių ir apsiwertė. Laimė dar kad nenusiwertė nuo augszto pylimo. 12 žmonių sužeista tapo.

Tazewell, W. Va. ant Norfolk & Western gelezkelio susimuszė lokomotiva su tvoriniu trukių; 2 žmonės užmuszti tapo ir 7 sužeisti.

Bethlehem, Pa. netikėtu budu pasileido vanduo ant 5000 svarų sutirpusio plieno isz ko pasidarė baisi eksplozija. 7

darbininkai buvo artu moje ir tapo baisiai apdeginti; dviem net mėsos nuo kaulų nukrito.

Kensico, N. Y. susimuszė du tavoriniai trukiai New York Central gelezkelio, kur 7 žmonės užmuszti tapo.

U g n y s .

Colorado's ir Wyoming'o valstijose iszdegė daugybė miszkų su gerais medžiais, kurių iszkada skaitoma ant \$10,000,000.

Amsterdam, N. Y. sudegė Miles Mfg. Co. lovų pabrakas, kur iszkados pasidarė ant \$75,000.

Saratoga, N. Y. sudegė Eddy'so duonos keptuvė; iszkados pasidarė ant \$30,000.

Akron, Ohio, sudegė krautuovė American Cereal Co.; iszkados pasidarė \$75,000.

Isz lietuviszku dirvu Amerikoje

So. Boston, Mass. Musų miesto lietuviai nėra pirmutiniais, bet teipgi nei paskutiniais nenori pasilikti. Praneszus „Vienybei“ 25 numeryje, kad „Varpas“ ragina tautiecius paaukauti pinigėlį pastatymui paminklo musų nenuoalsiam darbininkui, Dr. V. Kudirkai, kurio rasztai pasiekė visus Lietuvos krasztus, bei lietūvius sviete gyvenanczius, pasiryžome ir mes prisidėti nors su menka auka.

Ant susirinkimo T. M. D. 24 d. Berzelio asz užmaniau, kad paaukauti kiek ant paminklo, kiek kas gali, ir asz buvau pirmutiniu, ir sudejome 45 ct. (buvo mažai susirinkusių). Veliaus ant susirinkimo draugystės S. Kazimiero, 12 d. Ruggjucio, vėl zadinau lietuvius kad kiek paaukautu. Atsirado visokių balsų, vieni pritarė, kitigi prieszinosi; tacziaus paaiszkinus tąj reikalą tapė nutarta paaukauti, kiek kas iszgalės. Vienas isz draugų perėjo su kepure per susirinkusius ir surinko \$1,40 ct.

taigi pasidarė \$1,85; toliaus dar du lietuviai paaukavo po 10 ct. ir pasidarė \$2,05 ct. 5 asz dar pridėjau ant apsergėto laiszko ir tokiu budu prisiuncziu tuos du doleriu paminklui Dr. V. Kudirkos.

Mą rodosi butu gerai, kad ir kitos visos draugystės darytu panasziai, rinkdamos mažas aukas nuo sanarių. Aukauti dolerį yra lyg daug, penktuką ar mažiaus vėl drovu pasirodyti ir garsinti. Geriausiai yra daryti abelnus rinkius, pereinant su skrybėle, ir kiek kas paaukaus, tiems aczių. Tik po centą aukaudami galime sudėti nemažai, o dėl cento nei vienas nepavargsime. 15,000 lietuvių aukaudami po 1 ct. sudėtu \$150,00 isz ko butu apie 300 rublių ir paminklas jau butu nemenkas. Neapleiskime savo tautiszku vadovų, geradėjų. Nedaleiskime, idant kokis svetimtautis mus vėl apjuoktų, kaip apjuokė su Donelaiczio paminklu. Mat svetimtaucziai suprato vertumą jo darbų, o broliai tautiečiai, dėl kurių dirbo, regis nei nežino apie tai. Visokie tautiszki reikalai, yra tai vis mūsų reikalai.

K. M. Lubinas.

— Ant paskutinio susirinkimo „Literatizkos Draugystės Simono Daukanto“ So. Bostone lietuviszkoje svetainėje, kur vienok nedaug draugų buvo susirinkę, net komiteto sanariai nebuvo visi atėję, nutarta tapė sudavadyti visus reikalus, kam tapė iszrinktas tuomlaikinis komitetas isz prezidento, sekretoriaus ir kasieriaus.

Iszrinktas komitetas 5 d. Ruggjucio nutarė sekancziai:

1) Kad visi sanariai gavę tikietus pardavimui, už parduotus prisiustų pinigų ir sykiu likusius neparduotus tikietus, iki 1 d. Rugsėjo pas kasierių arba prezidentą F. Mockeviczių, 318 Broadway, So. Boston, Mass.

2) Nutarė laikyti balių 3 d. Rugsėjo (Labor day) ant draugystės naudos; svaiginančių gėrymų nebus; vyrams įženga bus 15 ct., o mergoms 10 ct.

3) Jeigu pinigai nebus prisiusti už parduotus tikietus iki 1 Rugsėjo, tai bus laikomi už neparduotus ir reikalaujami sugrąžinti. *Fr. Mockeviczia.*
Prezidentas.

Coaldale, Pa. Darbai czion eina silpnai, teip, kad nei ant pragėrimo neuštenka, o apie kitus reikalus nei kalbos negal buti. Apie tautiszkus reikalus czion niekas nieko nežino, nei rupinasi žinoti. Nesenei vienas lietuvis atvažiavo isz Anglijos; jisai papasakojo kad Londone yra daug lietuvių, tuli isz jų laiko net vieszbuczius, krautuves, o dauguma, tai darbininkai. Tasai lietuvis kiteip nemoka, kaip tiktai savo prigimtą kalbą, mat biskį sunkios galvos. Kada jis gavo darbą, ir užklausus prie kokios priguli tautos — szalies, vienok atsakė „polisz—englisz“ jau, nors jam buvau papasakojęs, kad pasisakytu „lithuanian“. *R.*

Brooklyn, N. Y. Liepos 29 dieną buvo vestuvės P.P. su M. Z. Suėjus bažnyczion ant prizadų (szliubo), kun. Varnagiris paliepė visiems svotbininkams klauptis. Tarp svotbininkų buvo ir p. L. Ereminas, ir neklapė. Kunigas vietoje atlikti paprocio pareigą, užklausė:

— Ar tamista priguli priszitos kompanijos?

— Teip — bavo atsakymas.

— Tad praszom klauptis — sako kun. rodydams su ranka turbut klaupimo vietą.

— Asz nenoriu klauptis — vėl buvo atsakymas.

— Jei nenori klauptis, tai eik laukan! — suszuko kunigas.

— Kaip atliksi darbą reika-

lingą mano kompanijai, tada asz iszeisiu.

— Kad nori laukti, kol asz suvincziavosi, tai turi užsilai-kyti kaipo žmogus!

— Asz ir užsilaikau kaip žmogus ir ne szneku!

— Tai turi atsiklaupt!

— Asz neturiu prisz ką klauptis — buvo atsakymas.

— Jei tau nėra prisz ką klauptis, tai asz atsivesiu palicmoną!

— Priesz palicmoną klaup-ti!...

Kunigas nutilo, apsisuko ir baigė savo apeigas. Pabaigęs, pradėjo barti svotbininkus už atsivedimą tokio bediebio, kuris nesigėdi sakyti, kad jam nėra prisz ką klauptis!... „Nesigėdi sakyti, kad jam nėra prisz ką klauptis!“ — kartojo kunigas keldams augsztyt rankas. — Czion katalikams tiktai vieta ir katąsyk, jei tam panaszus žmogus bus tarpe svotbininkų, tai neduosiu, szliubo!“

Visi žmonės bažnyczioje tylėjo ir stovėjo kaip isztikti perkuno. Toks bausis nusidėjimas prisz kunigą!... Zakristijoi kunigas net musztis norėjo su jaunikiu.

Svotbininkas.

Cambridgeport, Mass. Pernai prisz pat myrį nabaszniko kunigų „Garso“ nusiuocziau \$1,20 ct. pacztinėmis markėmis ir ant mano nelaimės negavau „Garso“ nei paregėti. Keletą sanvaiczių paskiaus isz kitų laikraszczzių patyriau, kad „Garsas“ iszkeliavo į aną pusę Stykso. Nors „Garsas“ mirė, asz vienok tikėjau, kad mano \$1,20 neprapuls, sakiau, gausiu bent knyga kokią. Draugai juokėsi isz manęs sakydami: „kas į kunigo kiszenį įpuolė, tai ir prapuolė“. Asz dar vis lukejau, kad kunigai pagarsis kituose laikraszczziuose priezastį „Garso“ mirties ir atsiteis su prenumeratoriais, kuriems li-

kosi skolingi. Nesulaukiau! Praėjus dviem mėnesiams parrasziau kun. B. Žindžiui laiszką su užklausimu apie atsilyginimą, paskiaus po porai mėnesių vėl rasziau ir atsakymo negavau nei ant vieno. Laiszkai negalėjo prapulti, nes buvo ant antrosios pusės su mano adresu ir butų sugryžę, jeigu jų nebutu priėmęs kun. B. Žindzius. Taigi dabar vieszai užpraszau kun. B. Ž. kaipo redaktorių, sugrąžinti mą \$1,20 ct. arba prisiusti katalogą, o asz pasirinksiu sau kokių kny-gelių už tą prekę.

J. Tamulinas,

11 Marion str.,
Cambridgeport, Mass.

Chicago, Ill. Jau nuo 17 Gruodzio 1899 metų turime sutvėrę Lietuviszką Darbininkų kuopą, prie kurios isz karto prisiraszė 17 sanarių, bet laikui begant ir tie sumazėjo. Susirinkimus laikome paskutinį nedėdienį kiekvieno mėnesio, bet mažai ant jų ateina. Matyt, kad mūsų broliams, retam tiktai, rupi pagerinimas savo buvio ir abelnai darbininkų. Mes tiktai tvirtieje laikomės kuopelėje ir pildome mierius. Ant paskutinio susirinkimo p. St. Kodis užmanė, kad visos lietuviszkos darbininkiszkos kuopos Suv. Valstijose susivienytų į vieną centraliszką draugystę Politizkos Darbininkų Partijos, kaip kitos tautos kad turi tokias. (Lietuviszka centraliszka tokia draugystė jau yra po vardu „Socialistizska Darbininkų Partija“, kurios perdėtinių yra Dr. J. Szliupas, 421 Penn Ave., Scranton, Pa., bet toji partija mažą rodo veiklumą. Red.). Tokiu budu nereikėtu mums pavesti savo pinigų valdymui svetimtauczių ir jie galėtu eiti į Centraliszką kasą. Mes nutarėme savo mėnesinius mokeszczius pasilaikyti savo kasoje teip ilgai, iki bus iszrinktas centralizskas

komitetas Lietuvos Politiškos Darbininkų Partijos.

Mūsų kuopa vienok statyrai kandidatų centralizacijai komitetui paveda Pittsburgo kuopai, kaip senesnei. Toliau mūsų kuopa pritaria turėti savo organą, kuris būtų rėdomas darbininkiszoje dvaseje.

Galiausiai atsiszaukiame į brolius czikagiecius kviesdami į vienybę; vienykimės ir dirbkime visi iš vieno apie pagerinimą savo buvio, nes pavieniui nieko nenuveiksime ir mus praris kapitalistai, tie mūsų sveikatos ir kraujo siurbėles. Vardan Lietu. Darbininkų Kuopos, rasztin.

J. Girijotas.

Westville, Ill. Rugsjucio 10 dieną buvo iszmokestis ant kurios darbininkai, tie vargo pelės, paėmė pusėtinai pinigų ir nelaimė, neilgai su jeis džiaugėsi. Mat pas mus iszsiplatino, kaip koks pavojingas užsikrėtimas, loszimas kortomis. Daugiau uždibusieji darbininkai gavę iszmokestį pėnycioje nėjo namon, kol nepraloszė visų pinigų. Neiszvezėtu teip bjauriai, jeigu losztu tamsunai, bet loszia ir prasilavinę jau — agitatoriai net. Dvi paras be pertrukio loszti, tai ne baikos. Agitatoriai teip nelemtai pasielgdami naikina savyje iszsitikėjimą, jie kartais gal praloszti sziovias ar kitokias aukas, jeigu savo pinigus nepraloszė negal nustoti. Tamsunėlis į tai prisiziurėjęs daug sparčiau imasi už tokio nelabo darbo, negu už doro. Nusidirbusiam žmogui yra reikalingas atsilsis, o mūsų loszikiams, net keturiose vietose, tasai pasilsio laikas tapo dar didesniu nusivarginimu, nes loszė angsztuose uždarytuose kambariuose, troszkios vietose. Argi nebutu geriausia tiems mūsų karžygiams tame loszimo laike pasiskaityti viso-

kių pamokinanczių rasztų ir nors deszimtą dalelę tų pralosztyjų pinigų paaukauti ant mūsų tautiszkų reikalų, už ką butų nuo visuomenės igiję garbę. Aszgi linkėcziau broliams kazirnikams pamesti taji peiktiną užsiėmimą; argi jau nėra doresnių pasilinksminimų už loszimą kortomis? Galima butu gražiai padainuoti susirinkus, o ir kitų gerų bovų atrasti. Turiau viltį, kad apie tai nereiks praneszti daugiau.

Prietelis.

Tėvynės Myletojų Draugystės kontestas.

Atsilepiam į visus brolius lietuvius, apskelbdami, kad mus garbi Tėvynės Myl. Draugystė nusprendė padaryti dovaną dėl brolių lietuvių, pasikirdama 4 knygutes dėl kožno, kuris tik prisiraszys užsi-mokėdams 60 ct. metinę mokestį, į T. M. Draugystę. Knygeles duosis szios: 1) „Keistutis“, 2) „Orleano Mer-gelė“, 3) „Lenkai ir Lietuviai“, 4) „Grovo Kyburgo kelionė Lietuvona 1397 m.“ Visos virsz minėtos knygos vertos perskaitymo.

Uztatai pasiskubinkite, su prisiraszimu, nes tik iki 1 d. Sausio 1901 m. teip duosim, o nuo 1 d. Sausio 1901 m. bus duodamos knygos, tik tos, kokios po isiraszymui taps iszleistos.

Cent. Komitetas

prez. *M. Bridickas.*

sekr. *M. J. Damijonaitis.*

Prie Waterbury'o Conn. kuopos prisiraszė naujai:

920 J. Avieta -60
921 V. Stoczkus -60
922 A. Gražulis -60
923 And. Buliaviczia -60
924 K. V. Baltrukonis -60
925 J. Griszkauskas -60
926 Aug. Kundrota -60
927 K. Laurynaitis -60
928 J. Galminas -60

929 K. Malcziauskas -60

930 J. Jakuliaviczia -60

Senieji užsimokėjo:

V. K. Pukas -60

J. F. Daniseviczia -60

R. Jankauskienė -60

K. Kazemėkas -60

M. J. D., -60

J. Joksa -60

T. M. Kubilskis -60

Brokto, Mass. -60

Prie Traverse City, Mich.

kuopos naujai prisiraszė:

931 Pet. Rudis -60

932 J. Auksinaviczia -60

933 Dr. J. Basanaviczius,

garbės sąnarys.

M. J. Damijonaitis.

Philadelphijos „Tėvynės

Myletojų Draugystės“ kuopa

laikys savo susirinkimą nedė-

lioje 2 Rugsėjo, tuojaus po su-

mos, po numeriu 764 S. 2nd

street. Malonu but, kad pri-

butu visi sąnariai ir tie, kurie

nori prisiraszti, ne bus daug

svarbių apsvarstymų ir naujos

knygelės bus iszdalytos.

„T. M. D.“ Kuop. Prezidentas.

Sunkybe militarizmo ir apgintuoto pakajaus.

(Tąsa.)

Teip pat tapo isztobulintos iki negirdėto greito szaudymo ir kanuolės. Nuo 1870 metų užaugo spēka žudancios ug-nies iki 12—15 kartų. Tokie szuviai vadinasi granotomis ir jie truksta nuo susitrenkimo, bei nuo pritaisymo truksta paskirtoje sekundoje, neziurint ant to, ar nupuolusi ant žemės ar lėkdama dar ore. Kiti vėl szuviai su granotomis yra parengti, kad truktu artumoje. 1870 granotos sutrukdavo į 19—30 skeveldrų; dabartinės jau sutruksa net į 340 skeveldrų.

Szpižo bomba, svarumo 74 svarų, pripilta salietrinio parako trukdavo į 42 skeveldri; dabar gi pripilta hyroksilino arba melinito truksta net į

1024 skeveldras. Skeveldros ir kulkos isz sutrukusios bombos iszlakioja į 200 mastų plo-

czio, o 800 ilgio. Nesenei tapo iszrastos kanuolės, isz kurių galima iszszauti 40 granotinių kulku per minutą. Maximo kanuolės be jokio užprovijimo iszszauja 600 szuvių per minutą.

Netiktai ant žemės, bet ir ant vandens kariszka pramonė tapo žymiai pastumėta pirmyn. Nuo kelių deszimtų jau metų eina lenktynės tarp kulkos ir kariszku laivų sienų. Kad apsergėti laivus nuo kanuolių szuvių, tapo jie apkaustyti storomis plieno plytomis. Sykiu vienok dirbo ir kanuolės, kurių szuviai per-muszdavo ir storiausį plieną. Ir teip ėjo ir eina lenktynės tarp kanuolių szuvių ir plienų apkaustyty laivų. Kariszki laivai sziaudien pastatomi pagal naujausius iszradimus, tampa, dėlei povandeninių iszradimų, rytoi jau nenaudingais. O kiekvienas laivas kasztuoja milijonus! Kas kartas tampa patobulinami labiaus povandeniniai laivai, vadinami torpėdiniais, kurie su pagelba dinamito sunaikina didžiausius ir drucziausius kariszkus laivus. Pakraszcziai europėjiszkų vieszpatysczijų yra apsergėti pavandeninėmis minomis; už keletos mylių užtenka paspausti elektriszką knypkutį, o milziniški plienų apkaustyti laivai iszleiks į padanges.

Nesenei tapo iszrasta nauja Maximo kanuolė, kuri su pagiega suspausto oro galinti numesti dinamito kulka net 15 kilometrų toľumo, taigi daugiaus kaip dvi lietuviszkas mylias. Jeigu toji kanuolė isztikrujų teip toli galės numesti szuvį, tai visi laivai, ant kurių vieszpatystės iszleido milijardus, liks nenaudingais.

Ne tiktai szaudyklės tapo pagerintos, bet ir visi kiti naujieji iszradimai tapo su-

naudoti vedimui žudystės — karės. Telegrafai, telefonai, pacztiniai balandžiai, dienos ir nakties stikliniai įrankiai dėlei davimo ženklų ir apšvietimas žudystės lauko, potografijos įrankiai, oralaiiviai, dvi-racžiai — viskas tapė suvartota naujamjam vedimo karės budui. Geležinkeliais galima trumpame laike perkelti masas kariaunos iš tolymiausių szalių ant žudystės vietos.

Nurodytas ezionais lenkty-niavimas ir stovis kariszku išradimų rodo, kad budas vedimo karės pagal senovę yra su visu apsikeitęs.

Kaip minėjome, yra tai darbai europėjiszku vieszpatyszku paremti ant atsitikimo vokiszka-prancuziszkos karės. Užpuolimas yra laikomas už vyriausį budą kovos. Kas iš skaitytojų buvo ant revijų (manevrų), galėjo persitikrinti, koku pasiutusiū budu atsilieka „kova“. Kareiviai nuolatos prisipratina prie vienodo žingsnio ir „drasaus užsilaikymo“, bet nemokinami kareiviai kaip turi slėptis nuo mirtino kulku lytaus iš prieszingos szalies. O kaip atsilieka „kovos“ revijose! Du skyriai tų paczių kareivių eina vieni priesz kitus visai nesikavodami ir prisiartinę ant 200 žingsnių, pagal paliepiamą, užsimauja durtuvus, rėkia „ura!“ ir bėga kaip siena prieszais. Kuri szalis gali garsiaus iszrėkti „ura!“, toji laimėjusi... Kiteip, dėl atmainos raitarija daro „užpuolimą“ ant pėscziųjų. Su iszkeltais kardais lekia puikus uzarai ir rodosi sumynios visus pėscziuosius... Sziaudieninis kareivis visai nepažysta žudanczios ugnies tikros karės ir nėra abejonės, kad laike užsidegimo karės turi buti pirmame laike baisi kruvina pjovynė ir milžiniszkas iszžudymas žmonių. Lavinimas revijose kareivio gimdo jame klaidų supratimą apie karę, o tasai klaidus paliepi-

mas, įziepytas nuo perdetinių, iszduoda kruvinus vaisius.

Nepasisekimai anglų Aprikoje paeina lygiai iš to paties szaltinio. Anglai sekė vokieczių taktiką ir iszsiuntė geriauses savo spēkaš ant isznaikinimo burams. Vokietijos, Austrijos ir Prancuzijos kareiviams yra aiszkiai prisakyta, kad drasus užpuolimas pėstininkų turi visados nusi-duoti. Tiktai po keletos mėnesių anglai persitikrino, kad ne visados reikia tų prisakymų klausyti. Po patyrimo įgijo protą.

Sziaudieninėse armijose yra viskas tiktai ant parodos; žibanti knypkiai ir szalmai, žvilganti kardai, visai dryžos uniformos — viskas tikroje karėje yra tiktai geru daiktu pataikymui gero szaulio. Kas tarnavo kariūmenėje, tas gerai žino, kaip lengva pažinti iš tolo neprietelį pagal rubus ir kardą apiciero.

Senovėje pradėdavo kovą tolume 200 iki 300 mastų. Kareiviai ėjo priesz lygiu žingsniu petys prie peczio, susimuszė krutine priesz krutinę pradėdavo žudymasi. Raitarija tiktai jodama zovada parmuszdavo pėscziuosius. Sziaudien toks budas perstatytu žiaurę žudystę. Keletas ramiai paleistų szuvių isznaikintu visus pulkus... Dabartinėje karėje kova prasideda atokume 4000 mastų. Tame atokume prasideda kova su kanuolėms. Ant 2000 mastų prasideda kova pėstininkų. Pėstininkai neina kovon tankiose eilėse, kaip senuose laikuose, bet iszsisklaide, mažuose pulkeliuose, kurie isznau-doja kiekvieną užsislėpiamą Tvarka tokioje iszsis-klaidžiusioje kovoje yra labai sunki; kiekvienas kareivis turi buti sau perdetiniu, pats turi iszrastiti kelius, pats kavotis duobėse arba įsikasti žemėn kaip kurmis. Kad prastas kareivis tai galėtu suprasti,

turi turėti sziojkį tokį mokslą, aiszkų supratimą kovos mierio.

Sziaudieniszkas kariszkas mokslas aukli kareivyje viską kitą, tiktai ne virszui minėtus siekius. Kareiviui nevale turėti duszios! — tai pirmasis pamatas szios dienos kareiviszko mokslo. Jisai turi buti aklu įrankiu savo perdetinio, jam nevale apreikszi savo mislies. Mažiausis susilenkimas, stoka knypkio, nelygus žingsnis ir tt. yra didei baudžiamas. Žmogiszkas jausmas negal iszsiplėtoti pas žmogų visados pririszta prie saito ir nuolatai baudžiamą. Kareivis nuolatai gonijamas, baudžiamas, bijantis net savo szelio, nebus geru įrankiu busencziai karei.

Kariszki įstatymai pėstininkams įsako nuolatai artintis į pryszakį, o 200 žingsnių tolime jau rėkti „ura!“ ir szokti su durtuvais. Bet paliepiantieji visai užsimirszė yra, kad 800 mastų aikszte tarpe abiejų szalių tampa apkrėsta lavonais nuo kulku lytaus, per kurią tai kiekvienas eidamas turi žuti. Kaip pereiti tąją aiksztę? Ant tojo klausimo nei viens palieptojas neduoda atsakymo; tvirtina tiktai, kad užpuolimas yra visados geresnis, negu gy-nimasis. Tokis manymas yra visatainai klaidus, pagal naujaises szaudykles. Net mažas pulkelis sulaikys užpuolimą didelio pulko kareivių, jeigu bus gerai užsislėpęs ir szaudys taikiai bei szaltai. Karė bū-rų su anglais patvirtino, kad maža saujelė protingų ukėšų, gerų szaulių, įveikia sulaikyti užpuolimą skaitlingos kariaunos.

Beduminis parakas teipgi turi nemažą baimę dėl kareivių. Girdėti duzgimas kulku, kaukimas granotų, vaitojimas suzeistų, o nematyti iš kur tas viskas paeina. Baisus daiktas, sujudinantis ir stipriausius nervus. Nesenei ta po apgarsinta siszradimas pul-

kaunyko Humberto, kuriam pasisekė padaryti kanuolę, szaujanczią be garso (trenksmo) ir be liepsnos. Jeigu tasai iszradimas taps įvestas, tada karės laukas persimainys į tyką mirties lauką. Žus žmonės nuo tykių szuvių, platinancziū mirtį ir naikinimą.

Kas gal užsigalvoti, kad valandoje, kurioje apie tai raszome, nepasirodys kokis naujas, dar labiaus patobulintas budas žudymo žmonių?

Matematikas ir astronomas Flamarionas apskaitė, kad nuo laiko mūsų azijatiszkos — europėjiszkos gadynės muszavietėse žuvo į 1,200 milijonų žmonių. Kadangi kiekvienas amžis turi 36,525 dienas, butų reikėję, idant tame laike užmuszti 40 milijonų žmonių, užmuszant kas diena be pertraukos 1,100, arba vieną kas minuta! Klausimas ateina, ar nuotrotos žmonėse pasidaugina sziaudieninėse karėse, arba ne. Labai pamokinanti yra statistika nuotrotos Austrijos kariaunos iš septinmetinės karės. Ir teip:

Musznuose žuvo	32,600
Nuo ligų mirė	93,400
Sugauta tapė	78,400
Visai prapuolė	10,600
Suzeistų tapė	17,400
Niekam netinkanczių	62,200

Sykiu 303, 600 žmonių.

Pasirodo iš to, kad dar pirm karės žuva tukstancziai kareivių nuo visokių ligų, nuvargimo ir daugelio kitų prieszasczių. Paczios kelionės ir greiti pasiskubinimai praryja daugelį aukų. Nėr abejonės, kad busencziose karėse bus dar didesnis nuoszimtis aukų vien nuo kelionių. Ir nieko ypatingo: kiekvienas kareivis budamas apsunkintas neszuliu iki 70 svarų, jau dabar revijose, puola kareiviai kaip musės, teip, kad daktarai negal visų apveizėti. O kas bus tikroje karėje?

Krimo karėje 1854 metuose Anglija, Prancuzija, Turkija ir Sardinija stumė į karę

priesz Maskolija 428,000 kareivių; Maskolija-gi stumė per 500,000 kareivių. Isz tojo skaitliaus 928,000 kareivių, muszyje krito apie 13,000, sužeistų tapo apie 60,000, isz kurių 7000 numirė. Apart to susirgusių buvo 362,700, isz kurių 70,000 numirė. Taigi muszyje puolė vienas kareivis ant 50, sužeistas tapo kiekvienas 7tas kareivis, susirgo kiekvienas 3czias. Maskolių tapo užmuszta 21,000 sužeista 92,000, susirgę 332,100.

Manyti galima, kad nuotrotos paskesnėse karėse yra daug mažesnes, negu karėje septintmetinėje. Vienok negalima tvirtinti, kad busenti karė reikalūs menkiaus aukų, negu pirmiaus buvusios. Ant pirmo, nuo laiko vokiszkaiprancuziskos karės ir maskoliszkai-turkiszkos tapo viskas patobulinta; ginklai negirdėtai greitai ir toli siekianti, ant antro, neiszmanymas dabartinių kareivių pagimdys busencioje karėje negirdėtas nuotrotas. Pagal statistikos apskaitymą sužeistu ir užmusztų skaitlius visados siekia ketvirtą dalį kariaunos, tai yra 25%. Baisiausias muszis buvo XIX amžyje po Leipzigu; ten žuvo 90,000 žmonių.

(Pabaiga bus.)

Patyrimas.

Neseniai atvykęs Amerikon ir pakliuvęs tarp gerų lietuvių rodosi atsigimiau isz naujo. Kokios mintys gyvenanczių Lietuvoje, apie tai negal buti nei kalbos. Tokių, kurie skaito laikraszczius, asz nežinojau nei vieno, ir asz pats nors sziek tiek skaityti mokejau, prigulejau prie minios neskaitanczių, nes nors kartais ir atirasdavu noras skaityti apie kitas szalis, ypatingai, isz ko gi skaitysi, kad nėra knygu ir tais paczias žandarai gando. Kada ir atklysdavo kokia knygelė, tankiausia tikėjimiszka, tai

dėl brangumo nebuvo galima nusipirkti vėl. Bėda isz visų pusių. Mes žinojome kad lenkai pirmi, o maskoliai antri, ir smarkesni, yra mūsų neprieteiliai ir kad reik jiems nepasiduoti, bet abejojom, ar atsilaukysim. Amerikoje-gi isz lietuviszkų rasztų ir nuo gerų tėvynainių patyriau, kad lietuviszkos dvasės nieks nepergalės ir kad lietuviai su pagalba mokslo pergalės savo priešus.

Keliaujant laivu Amerikon, lietuvių buvo apie 100. Jeigu su kiekvienu laivu po tiek keliauja, tai Lietuvoje gyventojai turi sumazėti. Jau dabar ukininkai neturi deranczios szejmynos. Visi tarnai keliauja svetur, didesnių uzdarbių jieszkoti, ir jiems negalima pavyti. Vyrams iszkeliauvus, paskui juos seka ir mergos; ką veiks be vyrų. Bet apsivesti vėl negalima dėl stokos maisto, vienas vos iszminti, o kur pati ir szejmyna? Dėl tos priezasties turi nukentėti augimas tautos. Yra ir tokių vyrų, kurie užsidirbę nekiek pinigų svetur, grįžta tėvynėn ir apsiveda, bet pagyvenę tulą laiką viską palikę vėl traukia svetur.

J. Milius.

Kaip užlaikyti sveikata

Pagal Rohe.

Parasžė Dr. J. T. Zelvienė

Oras.

(Tasa ir pabaiga.)

Nėra abejonės, kad nuolatinis kvėpavimas suterszto oro su smarvėmis iszejnanczioms isz tūpyklų kenkia sveikatai. Sugedimas vidurių ir kitos žarnų ligos, lygiai kaip ir nekuriš karsztligės ir karsztinė yra gana tankiai užtėmyta kaipo pasekmė negerų tūpyklų, ir isz liejimo visokių pamazgų, ir isz atsiradimo tų gazų gyvenimo kambariuose, galima be abejonės spręsti, kad jie kenkia sveikatai. Garai kylanti isz kapinių, kailių dirbtuvių ir

kitų vietų, kur gyvuolių kunai puva, yra paprastai skaitomi už kenkianczius. Ir czyseziausis oras laike judėjimo, nuolat yra pripildytas daugeliu visokių szapelių ir dulkių, isz kurių, menama, kad skirtos ligos kyla. Galima tuos szapelius aiszkiai matyti prieszais elektriszka szviesą ir saulės spindulius. Paprastai szie szapeliai nėra kenkianti, vienok jeigu kartais juose prisimaiszė ligos sėklų, tai bus kenkianti sveikatai. Miestuose ore yra daugiaus dulkių negu kaimuose ir pusė tų dulkių yra organizška augalų arba gyvuolių medega. Tarpe mikroorganizmų rasi drugio, rozės, dziovos ir sziltinės bacilius. Ligos, kurias galima igauti nuo įkvėpavimo mikroorganizmų, yra diptherija, tymai, ir gal geltonasis drugys, epidemiszka influenza, cholera ir sziltinė.

Kokiu budu galima yra patirti neczystumas oro? Galima lengvai suvuosti sierinį lengvą gazą ir lekianczias organizskas medegas, bet chemiszkių ir mikroskopiszkių įrankių reikia dėl patyrimo ar yra angliarugszties, ir szejp įvairių ypatiszkų medegų.

Angliarugsztį galima patirti sziuomi budu: paėmus plėczką 150 c. cent. czystą ir sausą, įpylus 3¼ drahmo czysto, szviežio kalkinių vandens užkiszti ir gerai sukratyti; jeigu vanduo pabala arba tama drumstas, yra 16 dalių angliarugszties ant 10,000 dalių oro. Jeigu paėmus didesnę plėczką ir tik tiek įpylus kalkinio vandens, o jeigu mažiaus susidrumszcia, tai mažiaus yra angliarugszties ore. Ant sveiko oro rasis vos 6 dalis angliarugszties ant 10,000 dalių oro.

Nuoszinti organizsko neczystumo oro gyvenamuose kambariuose yra sunku tiesiok surasti; tik su mikroskopu, padidinančziu nors ant 400 kartų galima tas padaryti; pavilgius stiklę į glicerina reik palikti

kambaryje apie 24 valandas, iki prisirinks gana medegos dėl mikroskopiszko tyrinėjimo. Dėl suradimo didelio susirinkimo angliarugszties, ant pavelslo, kiek jos yra giliuose szuliniuose arba tūpyklose, reik pirma nuleist uždegtą žvakę į dugną; jeigu žvakė užgesta, tai negalima į tokį szulinį nusileist žmogui, bet jeigu dega žvakė, tai rodo kad galima tenais atsargiai nusileisti. Sierinis lengvaoris ir sierinis amonijakas kartais susirenka tūpyklose, ir nors neužgesina žvakės, vienok į trumpą laiką žmogui kenkia ant gyvasties.

Geriausias budas dėl iszcystinimo oro giliuose kasamuose urvuose yra, nuleisti įkaitytus akmenis, karsztas geležis arba keletą kibirų verdanczio vandens iki dugniui, tas suretįs ora, kuris turės augsztyti kilti ir toje vietoje ateis czystas oras isz virszaus. Teip-gi galima katę arba szunį nuleisti ir palaikyti 15 iki 20 minutų, idant patirti, ar galima butu darbininkams tenais nusileisti. Tą patį atsargumą reik daboti ir senose ilgai nedirbamose angliakasyklose, kur prisirenka vadinamas dusinantis drėgnumas (choke damp), kuris isz didelės dalies susideda isz angliarugszties.

V e d i n i m a i . Laike paprasto kvėpavimo suaugęs žmogus iszmeta arba iszdusauja (iszkvėpuoja) 900 gramų, arba 14 keturkampių pėdų angliarugszties, ir priima 744 gramus arba 16 keturkampių pėdų oxygeno isz atmosferos oro į 24 valandas.

Uztai-gi, jei žmogų uzdarytu į kambarį, kur oras negalėtu atsimainyti su szviežiu oru, pasidaugintu angliarugsztis ant tiek, kad gyvasties veikmės negalima būtų užlaikyti ir žmogus numirtu. Apart to dar organizski iszmetimai isz plaučių ir pavirsziaus kuno padaugintu nuodus daugiaus negu angliarugszties iszduota.

Užtai-gi aiszku, kad yra labai svarbus reikalas isz pamato ir praktika ventilacijos (vedinimo) uzlaikyme geros sveikatos. Czion abelnai tik primysiu apie vedinima, o kalbant apie gyvenimus, mokyklas ir t.t. paskiaus placziaus pakalbésime apie tai.

Yra priimta, kad daugiau kaip 7 dalys anglarugszties ant 10,000 daliu oro bus kenkiancziu sveikatai ir atmenant, kad zmogus per minutą iszduoda 316 k. cent. anglarugszties, mainymas ore aplinkiniame turi atsilikti gana greitai ir uzlaikyti ora ant sveikos papédés, tai-gi 90 k. metru szviezio oro reik ileisti i kambari kas valanda, idant visuomet butu sveikas kvépuoti. Ligoje reik dar daugiau szviezio oro idant uzlaikyti sveikai aplinkui esancius kambarius ir zmones.

Vedimas yra perkeitimas suterszto arba neczysto oro kambaryje. Angliakasyklose arba uzdarytose vietose su czystu cru isz lauko yra praszalinimu visu priezascziu paeinanciu isz neczysto oro, kaip tai iszmetu isz kuno.

Idant gerai vedinimas butu atliktas, reik iszmieruoti diduma kambario arba namo, kuris vedinamas; reik apskaityti kiek zmonių paprastai gyvens tenais, ir ar tik ant laiko, ar abelno gyvenimo tame name arba kambaryje apsigyvens, apart apskaitymo dar kokis bus kuras ir t.t.

Jeigu 3 keturkampiai metrai vietos butu, tai del vieno zmogaus reiketu permaintyti ora 30 kartu kas valanda, idant nepasidaugintu anglarugsztis ant daugiau, kaip 7 ant 10,000 daliu oro. Jeigu 30 keturkampiu metru vietos bus del ypotos, reiks keisti ora 3 kas valanda. Tai-gi del sveiku zmonių vietos turi buti nuo 30 iki 40 keturkampiu metru, ligojams du kart tiek.

Orą reik ileisti isz lauko staiti o ne isz kelnorių kur visu-

met yra drégnumas, nei isz tokių vietu kur teka sutersztas vanduo, nes tokiose vietose oras ne ka geresnis kai perkvépuotas.

Vedimas namu atsilieka gamtiszka, bet dideliuose namuose, kaip baznycziose, teatruose, mokyklose, angliakasyklose ir ant laivu, reik gamtai pagelbėti.

Gyvenimo namai iszsivédina isz dalies per perputima oro per sienas isz priezasties nelygaus acmosferiszko spaudimo, bet tokio budo vedinimo apgyventuose namuose neuztenka uz tai, kad daugelis iszkvépuotos medegos yra molekuliszka ir negali pereit per sienas.

Nelygus spaudimas oro lauke ir kambaryje yra geras budas del vedinimo; kada oras kambaryje sukaites daugiau negu lauke nuo ugnies, szviesos arba daugelio ypatu, tai iszsiskeczia arba tampa retesnis, dalys jo iszeina per plyszius langų, duriu ir sienu; pasilikes oras retesnis yra uz esanti lauke; lauko oras lenda i vidu vel per plyziukus, pakol lygus spaudimas oro pasidaro kambaryje ir lauke, bet kad kambaryje oras kaitinamas yra, tai toji veikme be paliovos dirba.

Nors suterszta dalis kvépuoto oro yra sunkesne negu pats oras to paties karszczio. Yra gerai zinomas faktas, kad neczystas oras yra palubese, ir kad czystas oras isz lauko szaltesnis pripildo zemutine dalj kambario.

Jeigu leistume i kambarius ora pagal grindis o iszleistume szilta ora palubeje, tai butu suvis nesmagu ir nesuvisai sveika, užtai-gi vedinima reikia teip pritaisyti, kad palengva susimaiszytu szaltas oras isz lauko su kambario oru, tai-gi reik virszutineje dalyje kambario ileisti, arba jei leidziamas ziemoi, tai reik suszildyta ileisti su dideliu kaminu, ku-

ris veikia kaipo vejo malunelis. Atidarymas palubese ir arti grindu i lauka, idant ileisti czysta ora, ganetina iszvedys kambarius szaltame laike, jei tik nebus per daug ypatu susikimszusių kambaryje. Kada kambarius szildo pecziai, isz kelnorių szilta ora szviezia reik ileisti, sugedusj-gi ora reik iszleisti per kamine arba itaisa lange arba sienoje, per kuri iszeis sunaudotas oras.

Skyles del ileidimo ir iszleidimo oro reikia ganetinai toli nuo viena kitos itaisyti, idant galetu gerai susimaiszyti kambaryje oras.

Kada oras leidziamas i kambari palubese, reik nutaikyti, kad eitu augsztyn link lubu, idant szaltas oras neuzgautu ir visuomet oras turi buti tyras.

Visu kambariu, neziurint kokiu budu jie vedinami, turi buti nors kartą ant dienos atidaryti langai ir durys, idant suvis permaintyti ora.

Didelius namus ir laivus vedina dviem budais: Yra itaisyta tam tikra itaisa, kuri isztraukia isz namo ar laivo neczysta ora. Kita vel itaisa yra, kuri su pajiega varo ora i namą ir neczystas oras turi susirasti kelia, kuriuomi iszeitu laukan. Ant apskritu kaminu vedinimui yra pritaisytos itaisos, kurias pats oras suka i visas szalis ir tuomi isztraukia isz vidaus neczysta ora.

†Seredos naktyje (22 Rugpj.) kasyklose No.3, Kingstone, tapo uzmusztas Antanas Kunigelis, dar tik 9 men. kaip atvykes isz Lietuvos, kaimo Bareziu, Meteliu parapijos.

Isz visur.

Budapeszte, Vengrijoi, operos teatre, daininike Mme. Nemethy, roleje gerti nudažyta raudonai vandenj, iszgere nuodus ir sukrito ant vietos po publikos akiu. Kokiu budu

tapé jai paduoti nuodai, likosi neiszirta.

Marseille, Prancuzijoi, sustraikavo peczkuriai ir nei vienas laivas negali iszplaukti. Straikuoja 500 peczkuriu. 3000 keleiviu turi laukti pabaigos straiko.

Slavonijoi, mieste Jarak, policija atrado dirbtuve netikru vokiszku, italizsku ir amerikoniszku pinigų. Viena angla ir vokieci sugavo. Kiti pabego. Jie dirbo popierinius, sidabrinus ir auksinius pinigus.

Kinuose, pas Foo Chow, suluzo tiltas ant upes priejus per daug zmonių. Ant tilto buvo i 2000 zmonių ir visi prigere.

Japonijoi atsirado dideli pavtiniai del dideliu lytu; 200 zmonių prigere. Gelezinkeliai iszardyti tape.

Prancuzijos laivynei darant revijas ant juriu pas St. Vincent sala, susimusze du laivai. Framee tuoj nuskendo su 50 kareiviu.

Odesoje 200 kareiviu uzsimane parodyti savo narsuma, kad moka muszti neprietelius. Jie pasigere uzpuole ant zydu ir tiejie gindamiesi uzmusze du kareiviu. Pasklidus tam gandai, ne tik kareiviai bet ir kvaili gyventojai metesi ant zydu. 5 zydu uzmusze o per 200 suzeide. Nuramdymui narsunu turėjo buti paszaukta kariuona, kuri vietoje ramdymo narsunu, plésze ka galejo ir laike dviejų dienu vos nuramde. Suaresztavota tape net 1041 ypatas. — Pagal tai galima spręsti, ar tik nebus sukile darbinikai ir valdzia ant zydu meta tik beda.

Londone C. J. Joss, pagelbininkas Parrso bankos pavogete \$300,000 ir tik laike pusantru metu tapo patemyta vavgyste.

LATVIU TAUTA,

KITAKART IR ŠIADIEN.

PARASĒ
JONAS SLIUPAS, M. D.

(Tāsa)

laivų randami buvo, apart svetimžiamų, taip-gi Latviai. Jelgavoje jis įsteigė Vakarinės Indijos pirkinų krautuvę, iš kur jis siuntinėjo į kitas Europos žiames. Reikia taip-gi priminti, kad pagal ano laiko papratimą, Jokubas taip-gi užsiiminėjo vergų pirklyba. Vergus pirkto Aprikoje ir parduvinėjo Vakarinėje Indijoje, ar vėl panaudojo juos dėl savo įrėdinių ant Tabago salos.

Idant pirklyba nusisektu su Europos valstijomis, Jokubas triusėsi, kad sulygimus nutarti su anuometiniais valdymierais. Taip jis sulygsta su Prancuzijos karaliumi Liudviku XIV, kur prisizada neduoti Prancuzijos priešams savų laivų ir pavelyja Prancuzų karaliui rinkti Kurše kareivius; už tai hercogo pirkliai Prancuzijoje įgyjo tiesas lygias su Prancuzais. Dar Liudvikas XIV atsizadėjo tiesos paveldėti turtus Kuršininkų, jeigu katras numirtu Prancuzijoje. Taip pat Jokubas sulygimus padarė su Danija ir Maskolija ir su Brandenburgo didžiu kuningaikščiu jis giminiavosi. Svedų ir Lenkų karalius, kurie keršyjo paglemžti ano savistovumą, jis mokėjo apmalšinti neretai pinigais. Plačius jis turėjo susinešimus su svetimais valdymierais jau tai valdymo lietoze, jau tai pirklybos. Į artimas ir tolimas žiames jis išsiuntinėjo savo agentus, kurie užstojo jo reikalus ir skudrino jo pirklybą. Ir į Jelgavą keliavo taip-gi paslai iš kitų žiamų ir hercogo pylje nesykį svečiavosi svetimi valdymierai.

Idant tokią stovėnę palaikyti, reikėjo išminties ir — spēkos. Juk dėl labo pirklybos reikėjo apginkluodinti laivus, nes laivai tuomet nebuvo atvangus nuo laupytojų ant marės, įpačiai pasileidę į tolimas keliones. Apart to, karo laivai reikalingi buvo dėl apsergėjimo naujokynių. Įpatingai ant to vertė jį Svedijos skaugė dėl pasekmės ir augančios ant marių galybės. Todėl Jokubas statė nevien pirklybos, bet ir karės laivus, kurie taip-gi buvo mediniai, tiktai apginkluodinti kanuolėmis ir kitomis prietaisomis. Tykos laike taip-gi karės laivai lietojami buvo dėl pirklybos reikalų. Tokių laivų dar prieš Svedų vainą Jokubas pastatydino 32, ant kurių radosi nuo 20 lyg 72 kanuolių. Apart to Jokubas turėjo 15 pirklybos laivų, kuriuos reikint galima buvo perversti į karės laivus. Visi tie ir kiti vėliaus statyti laivai buvo užžymėti ant sienų ir lubų Kuldigos pylies svetainėje, „laivų svetainėje“. Rods tokia Jokubo laivynė buvo per silpna pasipriešinti Svedams, tačiau galėjo apsergėti Kuršo pajurius ir pirklybos laivus. Jokubo laikuose nei Rygėnai nei Svedai — apart karės laikuose — neišdrįso užpuldinėti jo laivus, kurie išplaukė iš Kuršo uostų.

Namie hercogas Jokubas taip-gi išmaningai darbavosi. Ventpyleje jis įtaisė karės uostą; medžius nei iš Latvijos nei iš Lietuvos jis nesiuntinėjo į užrubežį, bet sunaudojo ant pastatymo tulų įrėdinių, fabriku ir laivų, dėlko buvo Ventpyleje įtaisyta laivų statykla, kur kasmet pastatydavo keletą laivų.

Iš viso Jokubo laike pastatyta tapė 119 laivų, kurių 60 buvo pirklybos laivais. Apart to, mažesnius laivus jis statydino kitose vietose jurmalėse, ir neretai parduvinėjo pirkliais, iš ko hercogas turėjo gerą pelną. Pats hercogas gatavyjo visą dėl toli keliaujančių laivų reikalingą medegą; nedyvas todėl, kad randame daug jo įsteigtų fabriku. Fabrikuose meisteriais buvo jau tai Svedai, jau tai Vokiečiai, retkarčiais Latviai. Visa hercogo šalis išveizėjo lyg pramonės įrėdnė. Baldonėje buvo įpačiai dėl laivų statymo didelis vinių fabriku. Didelius laivams įkarus dirbo tenpat Baldonėje ir taip-gi Edolėje, netoli nuo Kuldigos, artymais Sakos uosto. Edolėje ar liejo kulkas ir grėžė kanuoles. Buomams geležį liejo Mešos muižėje (Buschhof), Engurės ir Ugnziemo fabrikuose. Žėglių fabriku buvo Skrundoje ir prieš Svedų karę tokie jau fabrikuai buvo įtaisyti Vez-Rahdėje ir Virzavoje. Anglis degino Tigvoje ir dervą arba degutą tekino dideliame daugume Ruzavoje. Sitoji deguto kepla įtaisyto buvo per tulą Ulandietį. Virves vyjo Suhrėje, kur dirbo kasdien 16 vyrų, o kad reikėdavo ant greitųjų įkarams virvių, tai muižė pasiūsdavo į pagelbą 30-40 vyrų. Geriausia bendorių dirbtuvė buvo Engurėje. Tie fabrikuai iš didesnės dalies dirbo dėl gero laivininkystės, ir tą visą užburė Jokubo praktiskumas kaip jam pačiam, taip visai šalei ant naudos. Tai-gi tuomet laivininkystė nešė naudą visai šalei. Žmonės pelnėsi duoną netik fabrikuose, bet taip-gi krautuvėse pirkinų, ir loduojant laivus. Laivus įpačiai kraudavo Ventpyleje, Liepojuje ir pristotėje Sakos upės įstakoje.

Pats Jokubas, ant kiek polytiški darbai jam atvelyjo, apkeliavo savo muižes, lankė fabrikuos ir apžiurinėjo laivų statyklus. Jam įpatingai širdį skaudėjo, kad jo sostapylė Jelgava neturėjo susidurimo su jurmale ar jure. Juk 1630 m. Svedai buvo atėmę tiesą nuo hercogo lietoti pusę Dauguvos, Rygos uostą ir Dauguvos ištaką. Nuo to laiko Kuršo rubežius traukėsi tiktai sulyg Slokai; ir todėl Jokubas susimanė kasti kanalą nuo Slokos į Kaugurius, idant jurę suvienyti su Lielupe, ir jis butu tai išpildęs, jeigu ne — Svedų karė.

Jokubas bandė pagal savo išgalę tai karei užbėgti, bet nesisekė. Mat Rygėnai tapė per Kuršininkus perviršyti pirklyboje ir jureivystėje, ir todėl jie vienval skundus kėlė; Svedų karalius laukė tiktai tinkamos valandos, idant paardyti Jokubo žiamės pirklybą. Ir tas įvyko, kada 1654 m. prasidėjo karė su Lenkija. 1658 m. Svedai per viltvilystą apkalino Jokubą ir pustyjo jo žiamę ir miestą; jį patį laike Rygoje, potam Ivangorode, netoli nuo Narvos, per du metu kalėjime. Tuomi-gi tarpu Liepojuje ir Ventpyleje atėmė nuo hercogo laivus, kurių penki buvo tiktai ką parkeliavę iš Tabago su turtingomis naštomis. Ventpyles uostas tapė apiplėštas ir laivų statyklės išnaikintos, miestai tapė nudeginti ir hercogo pylis išlaupytos. Liepojuje Svedai privertė duoti didelę daugybę javų. Kad 1660 m., per pasidarbavimą savo kanclerio Fuelkersamo ir kitų valdymierų, Jokubas atgavo valnybę ir savo žiamę, jis rado per Svedus padarytos blėdies ant 6½ milijonų dolerių!

Taip-gi naujokyniuose savo Afrikoje ir Amerikoje Jokubas daug pralošė Svedų karės mete. Tabago salą Ulandijos valdžia 1652 m. dovanojo Ulandiečiams, broliams Lampsini. Jokubui nepristojant, Lampsiniai negalėjo salą paimti kaipo savastį, bet gavo žiamės plotą dėl apdirbimo. Bet dabar Jo-

kubui esant bėdoje, anie pakėlė maištą ir prisisavino salą. Su vyliu Ulandiečiai taip-gi prisisavino Andriaus koloniją Afrikoje ir kas ten daugiau prie jo priklausė. Mat Jokubui patekus į nelaisvę, jo agentas Amsterdame sulygė su Ulandijos pirklų draugyste, kad toji paims į savo apveizdą kolonijas ir gražins Jokubui, kada tas atgaus savo valdžią. Už sergėjimą turėjo būti Ulandijos kareiviams alga per Jokubą atmokėta. Kad Andriaus salos valdininkas nenorėjo gerumu pavesti Ulandiečiams gintuvę ir salą, nės sulyginas buvo be hercogo žinios padarytas, tad Ulandiečiai pavyliojo kareivius ir po nevale paėmė salą. Nors vėliaus valdininkas atgavo su Afrikos valdymierų pagelba salą, tačiau tąją vėl nuo jo atėmė Anglai.

Tai-gi po Svedų karės, Kuršas buvo bėdingame stovyje, ir visus darbus reikėjo iš naujo pradėti. Muižes Jokubas atnaujino, o išdarbius, netekęs savų laivų, siuntė per Rygą, nors mokėdamas didelį muitą. Tuomi tarpu Jokubas pagerino uostus, įtaisė vėl Ventpylėje laivų statyklą, atidarė senus fabrikus ir įsteigė naujus. Tačiau atgal gauti savo valdybas Afrikoje ir Amerikoje jam nevisai nusisekė. Tabago salą Prancuzai buvo atėmę nuo Ulandiečių. Su pagelba Anglijos karaliaus, 1664 m. Jokubas atgal atgavo Tabago salą, bet Anglijai teko Andriaus sala, nors hercogui valė buvo ant Guinėjos salų kas met parduoti už 12,000 svarų sterlingų pardavinių ir tuosius užlaikyti Anglų krautuvėse. Už tai hercogas prižadėjo ant Tabago salos apgyvendinti tiktai Kuršius ar Latvius ir išveždinti salos išdarbius tiktai į Angliją, Kuršą ir Gedaną (Danzigą); prieg tam jis žadėjo duoti karaliaus karės laike vieną karės laivą ir 40 kanuolių. Bet ką tas Jokubui galėjo gero padaryti, kad Anglijos karalius negalėjo Jokubui atiduoti Tabago salą, kuri anam neprigulėjo! Tame sujukimo laike sala daug ką kentėjo. 1665 m. užpuolė ant jos Anglų, o 1666 m. Prancuzų laupytojai mariniai, išnaikino gintuvę, išpustyjo salą, ir potam prasišalino. 1667 m. sala vėl pateko į rankas Lampsinių, ir nors tie vėliaus gavo įsakymą atiduoti salą Jokubui, bet jie nepaklausė. Sala ėjo iš rankų į rankas, iki 1680 m. Anglijos karalius atidavė ją Jokubui. Bet nesisekė jam dabar įsteigti ten didelę naujokynę ir atnaujinti pirmąją pirklybą. Iš dviejų laivų, ten pasiųstų, vieną aplaupė Algeviečiai, o kitas, laimingai nukakęs, tik mažą sodybą įsteigė. Galiaus Jokubas norėjo į arendą išleisti salą tulam Anglų pirkliui, bet ir tas nenosisekė. Dar aršiaus ėjosi su Afrikos kolonija. Anglai nežiūrėjo į sulygimą ir nepavelyjo Jokubo laivams pardavinėti Afrikoje pardavinius, taip juog nekartą laivai turėjo grįžti į Kuršą su savo našta. Jokubui širdį skaudėjo dėl pragaišties, bet jis iki mirštant neatgavo savo tiesų Afrikoje. Ant nelaimės tarp Jokubo agentų radosi keli, kurie mažai triusė dėl Jokubo naudos, o daug pinigų išleidė; tai buvo iš didesnės dalies svetimžiamiai, mažai Jokubui žinomi žmonės.

Tačiau namie Jokubui geriaus ėjosi. Atnaujinti tapė pirklybos susinešimai su kitais Europos valdininkais ir agentai tapė išsiuntinėti į kitų valstijų sostapyles. Idant atsipeikėti nuo pralošų dienvidžiuose, Jokubas gavo nuo Danų karaliaus pavelenę įrengti Norvėgijoje kalnų kasyklas ir nuo Anglų karaliaus — keliauti ant laivų į Islandiją. Rods ant to reikėjo pinigų, bet ir pelno netruko. Ir Jokubui mirštant, jo ukio stovis negalėjo būti toks blogas, kaip kad sako jo

įpėdinis, beje, kad jis paėmęs valstiją su didelėmis skolomis. Apie gerą pasiūkymą liudyja Jokubo testamentas, kur jis mini dideles sumas, kurios turi būti gautos nuo kitų valdymierų; toliaus jis aprašo vienam sunui savastis Vokietijoje ir Norvėgijoje ir tiesas, jam prigulinčias Islandijoje, kitam Tabago salą ir savastis Afrikoje ir t.t. Be to kožnas sunus žvarbiais pinigais gauna 10,000 dolerių, katruos įpėdinis turi išmokėti kitiems.

Jurjanu Andrejs.

Jokubo darbštumas akurte taip-gi muižininkus prie didpirklybos. Pasavoja apie Piltenės muižininkus, kad jie su Ulandiečiais pirkliaudami ir prie laivadužio pasisavindami mantą, pastoję esą labai bagotais. Juk net Piltenės įstatymai, kurie palyti jūrmalę aplink Sakos uostą, išduoti 1672 m. neapgailistauja jureivių nelaimingos mantos. Muižininkas atimantis nuo kito po prievarta suvogtą jūrės mantą, turi atlyginti už tą keturlinkai, ir toliaus: „Nei vienam žiamioniui nei svetimžiamiu, kurs neprideria prie šitos jūrmalės, nėra pavelyta palaikyti dėl savęs ką nors nuo išskalautos mantos. Jis turi tą atiduoti tam ponui, kuriam jūrmalė priguli, kur laivas sukrušęs yra. Taip tad ponui priklausos sukrušusio laivo manta, o ne pačiam laivo savininkui“.

Taip tai Jokubas lyg koks meteoras pasirodo Baltijos jureivystės istorijoje, ir gaišta. Veikiai po jo mirties pradėda nykti Kuršo hercogų pirklyba, lyginai kaip fabrikai — iki su visu dingsta: liko tiktai liekanos fabrių pamatų ir griuvėsiai tulų krosnių kaipo liudytojai anos turtingos gadyinės! Jau prie pirmo įpėdinio Jokubo negirdime apie pirklybą su Norvėgija, Islandija ir Guinėjos pakraščiu. Į Tabago salą rods siuntė kolonistus, bet laivui sukrušus, kolonistai išsisklaide, ir galiaus apie Tabago tapė užmiršta. Dabar pirklyba perėjo į rankas pirklų, kurie Jokubo laike buvo prispausti prie sienos; taip pat buvo su jureivyste. Hercogų žiamės vaisius dabar pirkė ant victos, Kurše, ar saviškiai ar svetimžiamiai pirkliai; pats hercogai šalinosi nuo pirklybos. O kas dar užsiliko nuo Jokubo laikų, tas tapė išnaikinta per Svedus Siaurinės karės laike. 1761 m. užtvenkė ir akmenymis pribėrė Sakos uostą, ir teip tasai liko dėl laivų neprieinamas sulyg 1879 m., kad Sakos muižininkas jį išvalė ir įtaisė „Pauliaus uostą“. — Taip hercogų ukė seko žiamyn. Pārėjo ginčai su muižininkais ir valdyme kilo jaukos. Rods Bironui pastojus hercogu 1737 m., hercogo stovis pakilo, ir jis atkreipė atydą ant savo įėmimų. Jis norėjo įgyti į savo rankas didpirklybą ir susiderinti su užrubežių pirkliais, kas jam nesisekė pilningai. Tačiau per tai pirklyba neapsistabdė Kurše. Pirklyba išiplėtojo ir užplaukė pirklų rankose, bet sumažėjo laivininkystė, kuri po valei atsidalino nuo pirklybos ir savistoviai plėtojosi. Kuršininkai neturėjo tinkamų darbininkų ant jureivystės lauko. Žiamionims patiems nevalė buvo užsiiminėti laivininkyste, o muižininkai, ponai, triusėsi tik su pajurine laivininkyste

(Toliaus bus.)

Italijai, laike paskutinių 4 metų buvo net 2,400 dvikovų, kuriose nuo priesių smugių galą gavo net 480 žmonių ir daugelis net sunkiai sužeistų tapo. Daugiausiai buvo apicerių, gelbstinčių su dvikova savo purviną garbę.

St. Denis, Prancuzijai, viename lininių išdarbių pabrūke susimuszė darbininkai italai su prancuzais; italai buvo apsiginklavę su durtuvais o prancuzai revolveriais. 30 darbininkų, iš abiejų szalių, suzeista tapo.

Kartagenoje, Ispanijai, prie maudyklių ant polių buvo įtaisyta platforma dėl szokimo. Kada szokis ėjo savo rėdu, suluzo grindys ir 150 szokikų susmuko į vandenį. Apart ke-liolikos suzeistų 'niekas nepri-gėrė.

100 amėrikoniszkių laivynės mokintinių nuvyko į Paryžių atžiūrėti parodą. Jų laivas liko Havre's uoste ir jie Paryžiuje turėjo pasilikti dvi dienas. Nakvynė dėl jų buvo paskirta vienoje mokykloje. Ant vakaro vienok praprolė jų vadovas ir mokintiniai neturėdami adreso nei galėdami prancuziszka susikalbėti, pernakvojo ant suolų Boulevardo parke.

Persijai teipgi kaip ir Indijose atsirado badas. Daugybės žmonių apsupę valdzios namus reikalauja maisto. Jei valdzia neįstengs alkanųjų papenėti, tai turės kilti maizstai.

Nuo 1093 metų Vokietijos kanuolių pabrūkantai Kinams pardavė 694 kanuolių, o Anglijos pabrūkantai 549 kanuoles.

Italijai, mieste Bzescia tapo perstatyta opera „Tosca“ kur tenoristas Borgatti ant scenos dainuodamas operoje isztarė: „Judosziai, jus mane nužvėdėte“ kur statistai turėjo szauti, ir vienas įsikiszęs geležies galą į szoudyklę tenoristą užmuszė.

Medega laikraszcziams:

Rasztai ir perguldymai isz kalbų: lotyniszkos, prancuziszkos, vokiszkos, angliszkos ir slovėniszkių. Illiustracijos.

Raszykit:

S. Malevsky

223½ E. 23-rd str.

New York City.

Ant naudos parodos

„Vienybės“ redakcijai parduoda szios dvi knygutės ant naudos parodos.

Suskaita arba statistika visų lietuviskių knygų atspausių Amerikoje nuo pradzios lietuviskos Amerikon emigracijos iki 1900 metų. Pusk. 35. 25ct.

Atsiszaukimas lietuvių į visą civilizavotą svieta lietuviskoje, lenkiszkoje, prancuziszkoje, angliszkoje ir vokiszkoje aklbose. 10 ct

Žemlapis (mapa)

Lietuviszkai-Latvi-zko kraszto, iszleistas inžinieriaus A. Maciejausko, lietuviszkoje kalboje, atspauszta lietuviszkomis literoms, didumas 29X31 col., gaunamas „Vienybės Lietuvos ninkų“ redakcijai, su prisiuntimu už 65 ct.

Vienatine Lietuviszka KARCZEMA,

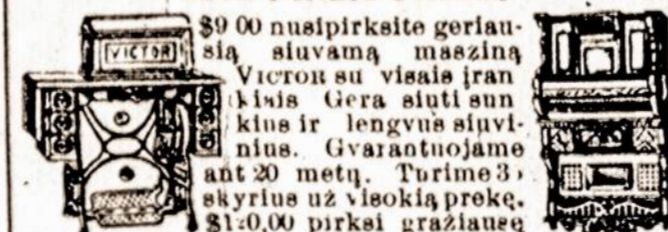
uzlaikau geriausią Alų, duodu didelius stiklus, turiu visokio Vyno, ir seniausio sznapso, Avanos Cigarų, užkandis prie alaus kasdiena dovanai. Nedelioms nuo 12 nakczia atidarau, dėl moterių įėjimas ant antro floro, kiekvienam duodu visokią rodą.

L. Friedman

Cor. 4 str. & Catharine str.
PHILADELPHIA, PA.

NEREIKE PININGU PRABA DOVANAI PER 30 DIENU.

Mes tikime Jums.

\$9.00 nusipirkste geriausią sluvamą maziną Victrol su visais įrankiais Gera siūti sunkius ir lengvus stulinius. Gwarantuojame ant 30 metų. Turime 3 skyrius už visokią prekę. \$10.00 pirksi gražiau geriausią Victrol Piano Gwarantuojame ant 25 metų Praba dovanai, 24 skyrių, visokią prekę \$20.00 pirksi pirmos klasės geriausią PIANO. Parduame visokius muzikalizkus instrumentus Kataloga dovanai. VICTOR MFG. CO. Dept. X. 17, 161-167 Plymouth Pl. CHICAGO, ILL.

ONLY \$5.00

SEND US \$5.00 as a guarantee of good faith and we will send you any size proof safe by freight, C. O. D., subject to examination. You can examine it at your freight depot and if you find it the equal of any fire proof combination lock iron and steel safe made and about one-third the price charged by others for the same size and grade, pay your freight agent our special factory price and freight charges, less the \$5.00 sent with order; otherwise return it at our expense and we will return your \$5.00. 100-lb. combination lock safes for the home, \$6.95; 200-lb. office and store safes, \$11.95; 500 lbs., \$17.95; 700 lbs., \$21.95; 1000 lbs., \$26.50; 1250 lbs., \$32.50; very large double outside and double inside door safes for large business, factory, jewelry or bank, 50 inches high, 2400 lbs., \$62.75; 60 inches high, 4000 lbs., \$80.75. Freight averages 25 cents per 100 lbs. for 500 miles for 1000 miles, 40 cents. WRITE FOR FREE SAFE CATALOGUE and special liberal C. O. D. offer. SEARS, ROEBUCK & CO. Chicago.

Nesiusk piningu.

Daug žmonių serga ant poliucijos kuri pasirodo laike miego arba prie nusizlapinimo, ir jeigu isz tos nesigydyds, ji neapleis žmogų kankinusi. Žmonės turinti tą ligą kenčia nemigą, galvos skaudėjimą, pilvo užkietėjimą arba netravinimą, nervizkumą, vidurių ir nugaros skaudėjimą ir apsilpnėjimą lytiszkų kuno dalių. Jeigu tokiūse atsitikimūse reikalauji pagalbos, nesiusk piningų, bet raszyk pas mane įdėdamas markę, o asz atsiusi tau apraszymą, isz kurio tikrai iszsigydysi. Adrisūk:

John Wasel.

Box 443, Iron Mountain, V. Mich.

Cerbtini Tautieoziai!

Turiu už garbę praneszti visiems lietuviams, jog apsiėmiau agentyste ant labai gerų linijų. Taigi parduodu Laivakortes ir siuncziu pinigus į visas dalis svieto. Užtikrinu jog su, nuo manęs pirktoms laivakortėms pervaziuosit didmarį per 8-9 dienas. Nusiuncziu pinigus į Lietuvą ir į kitus krasztus pasaulės, labai greitai.

Prie to apsaugoju naminius rakandus (farniture) nuo ugnies (fire-insurance). Turiu labai czystą ir puikią užėigą dėl svetelių, užlaikau vyną alų, degtinę ir kitokius gėrymus, kurie zinau patiks dėl lietuvių ir nei prabaszcius nepaniekytų. Su guodone Kazimieras Baltrukonis.

Adrisuokit sziteip: CHAS V. BOLTH,
686 North Rivers Side str. WATERBURY, CONN.

TAMAS PAUKSZTIS

Parduoda Laivakortes

ant visokių kelių (linijų) jurėmis kuomi pigiausiai ir ant drucziausių bei greicziausių laivų. Pinigus persiunczia į visas dalis svieto. Kad pinigai neprapultų ir greitai nueitų į tėvynę, tai siuskite per TAMAS PAUKSZTI.

123 N. Main str. PITTSTON, PA.

Teipogi T. Pauksztis užlaiko didelį sztorą visokių valgomų daigtų, dideliu pasirinkime czeverykų, marszkinų ir tt.

„Vienybės“ redakcijai gaunamos szios knygos:

Dzukiszkos dainos	75 c.
Tvanas, H. Sienkeviczius	80 c.
Rankvedis senoviszkos istorijos I ir II knyga po	40 c.
Lietuviszkas Albumas su istorizkomis vietomis	50 c.
Katalikų bažnyczia ir mokslas	15 c.
Antanukas, apysaka	15 c.
Deivoniszkių kryzius	10 c.
Ar socialistas gali buti kataliku?	10 c.
Kelionė grovo Kyburgo	20 c.

Visokias knygas,

lietuviszkas, taip draszizkas kaip ir moksliszkas, taipgi ir laikraszczius; kaip tai: „Varpa“, „Ukininką“ ir „Tėvynės Sargą“, visus tris kartu imant ant 1900 m. gaunama už \$3 dol. Katalogą knygų ir laikraszczius ant pažiuros pusiuncziu dovanai. Užpraszanz knygas arba laikraszczius, reikia sykiu ir piningus prisiusti. Jurgis Lupinas

Tilžėje -- Tilsit
Ostpr. Germany.